Juha Lavapuro 12.2.2019
Lausunto

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asiat HE 212/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi; KAA 3/2015 vp Kansalaisaloite lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistusasteikon koventamisesta; LA 21/2015 vp Lakialoite laiksi rikoslain 20 luvun 7 §:n muuttamisesta.

Olen jo aiemmin toimittanut lakivaliokunnan kirjallisen lausunnon yllä mainitussa asiassa. Kirjallisessa lausunnossani katsoin tuossa lausunnossa, että törkeää lapsenraiskausta koskeviin ehdotuksiin liittyvät valtiosääntöoikeudelliset kysymykset eivät ole valtiosääntöoikeudellisesti sillä tavoin epäselviä, että niistä tulisi pyytää perustuslakivaliokunnan lausuntoa. Sitä vastoin muun rangaistusasteikkojen ankaroittamisen osalta pidin asiaa jossain määrin epäselvempänä. Päädyin kuitenkin kokonaisarviossani toteamaan, että ”minulle toimitetun aineiston perusteella ja sikäli kuin lakivaliokunnan suullisessa kuulemisessa ei muuta ilmene…että ehdotuksiin ei liity sen kaltaista valtiosääntöoikeudellista epäselvyyttä, että niistä tulisi pyytää perustuslakivaliokunnan lausunto” eduskunnan työjärjestyksen 38 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Tämän kannan taustalla oli varsinkin esityksen perusteella syntynyt käsitys siitä, että ehdotetut ankaroittamiset vähentävät lapsiin kohdistuvaa rikollisuutta tavalla, jota voidaan lasten haavoittuva asemakin huomioiden pitää perusteltuna ja että ehdotukset eivät johtaisi sääntelyn ankaroitumisen epäjohdonmukaiseen tiukentumiseen. Samoin kantani taustalla oli perustuslakivaliokunnan käytännöstä ilmenevä kanta, ettei perustuslaki aseta tiukkoja rajoja rangaistusten korottamiselle. Ylipäätään yksittäistä rikosta koskevan rangaistusasteikon voi katsoa kuuluvan tavallisen lainsäätäjän harkintamarginaaliin edellyttäen, ettei rangaistus muodostu sen moitittavuuteen nähden selvästi suhteettomaksi. Katsoin, että ehdotetut ankaroittamiset mahtuivat yksittäisten rangaistusten tasolla tämän harkintamarginaaliin sisään.

Lakivaliokunnan järjestämässä asiantuntijakuulemisessa professori Melander toi nähdäkseni esiin sellaisia rangaistusjärjestelmään liittyviä systeemisiä vaikutuksia, jotka muuttavat arviointiasetelmaa valtiosääntöoikeudellisestikin merkityksellisellä tavalla. Lapsen törkeän seksuaalisen hyväksikäytön rangaistusminimin nostaminen kahteen vuoteen tarkoittaa käytännössä, että ehdottomuudesta muodostuu pääsääntö. Koska ehdoton vankeusrangaistus on selvästi ehdollista ankarampi ja koska se kohdistuu perustuslain 7 §:ssä suojattuun henkilökohtaiseen vapauteen, merkitsee muutos aiempaa syvällekäyvempää puuttumista perusoikeuksiin. Tällä näyttää olevan asiantuntijakuulemisessa ilmenneellä tavalla myös huomattava käytännön merkitys: Törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä (RL 20:7) tuomittiin 99 vankeusrangaistusta, joista 48 prosenttia oli ehdottomia. Ehdottomien vankilarangaistusten keskirangaistus oli noin 3 vuotta. (Ks. Krimon Seuraamusjärjestelmä 2017 -katsaus, s. 99, Hannu Niemi (toim.). Samoin professori Melander kiinnitti mielestäni valtiosääntöoikeudellisestikin merkittävää huomiota siihen, että edellä mainitulla ankaroittamisella ”olisi vaikutusta rikoslaissa rangaistavien tekojen moitittavuutta koskevaan arviointiin yleisemmällä tasolla ja erityisesti suhteessa niihin tekoihin, joista on säädetty sama rangaistusasteikko.” ¨

Katson edellä esitetyllä perusteella, että asiantuntijakuulemisessa esille tulleiden tietojen valossa minimirangaistuksin korotusta tarkoittaviin ehdotuksiin liittyy sen kaltaista valtiosääntöoikeudellista epäselvyyttä, että niistä tulisi – jos lakivaliokunta aikoo tällaiset ehdotukset mietintöönsä sisällyttää – pyytää perustuslakivaliokunnan lausunto eduskunnan työjärjestyksen 38 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Helsingissä 12.2.2018

Juha Lavapuro